

of martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 334]. (2022, March 19). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2022-п#Text> [in Ukrainian].

27. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia robotodavtsiu kompensatsii vytrat na oplatu pratsi za pratsevlashtuvannia vnutrishno peremishchenykh osib vnaslidok provedennia boiovykh dii pid chas voiennoho stanu v Ukraini. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 bereznia 2022 r. № 331 [On the approval of the Procedure for providing the employer with compensation for labor costs for the employment of internally displaced persons as a result of hostilities during martial law in Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 20, 2022 № 331]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-п#Text> [in Ukrainian].

Відомості про авторів

ГОНЧАРУК Інна Вікторівна – доктор економічних наук, професор кафедри економіки та підприємницької діяльності, проректор з науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: vnaunauka2021@gmail.com).

ТОМАШУК Інна Вікторівна – доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: tomashuk.inna@ukr.net).

HONCHARUK Inna – Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical, Scientific and Innovative Activities, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: vnaunauka2021@gmail.com).

TOMASHUK Inna – PhD of Economics, Senior Lecturer of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: tomashuk.inna@ukr.net).

УДК 657.1:336.7

DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-2

**КРИПТОВАЛЮТА
ЯК ОБ’ЄКТ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ:
ПРОБЛЕМИ
ВИЗНАННЯ**

ПРАВДЮК Н.Л.,
*доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри бухгалтерського обліку*

ПРАВДЮК М.В.,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті обґрунтовано економічну сутність криптовалют і цифрових технологій, визначено їхню роль і значення у глобальних економічних процесах. Встановлено, що причина стрімкого зростання популярності криптовалют криється у їхніх перевагах порівняно з традиційними грошима, зокрема у децентралізації, швидкості й простоті здійснення транзакцій, високому рівні безпеки через застосування криптографічних технологій тощо. Водночас з'ясовано, що застосування криптовалют несе загрози, пов'язані з ризиком стабільності глобальної фінансово-економічної системи, значною волатильністю вартості криптовалют, невизначеністю їхнього правового статусу, недостатньою контрольованістю транзакцій та ін. Обґрунтовано, що значне поширення криптовалют у бізнес-процесах і використання їх як об'єкта інвестування потребує належного правового регулювання операцій із цифровими активами. Проаналізовано сучасний стан нормативного забезпечення обігу криптовалюти й підходи до її визнання як об'єкта бухгалтерського обліку відповідно до Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP) і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IAS). Встановлено, що нині підприємства за визнання криптовалюти об'єктом обліку, оцінки її вартості й наступного відображення інформації у системі бухгалтерських рахунків і фінансовій звітності керуються різними наявними обліковими стандартами, у зв'язку з чим виникають загрози невідповідностей або викривлень інформації про фінансовий стан підприємства, його ліквідність і платоспроможність, вартість чистих активів й інше. Для вирішення зазначеної проблеми обґрунтовано доцільність розробки регуляторними органами спеціальних облікових стандартів, що визначатимуть загальноприйняті методологічні засади відображення інформації про криптовалюту в обліковій системі підприємств. Із огляду на специфічні властивості й характеристики криптовалют рекомендовано запровадити окрему категорію активів для криптовалют і розкривати інформацію про них у балансі підприємства перед статтею «Гроші та їх еквіваленти» для збереження порядку ліквідності розміщення активів.

Ключові слова: криптовалюта, криптоактиви, віртуальні активи, цифрові активи, інвестування, бухгалтерський облік, об'єкт бухгалтерського обліку, фінансова звітність.

Рис.: 3. Літ.: 24.

CRYPTOCURRENCY AS AN OBJECT OF ACCOUNTING: PROBLEMS OF RECOGNITION

**PRAVDIUK Nataliia,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Accounting**

**PRAVDIUK Maryna,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Accounting and
Taxation in Economic Sectors,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)**

The economic essence of cryptocurrencies and digital technologies were substantiated in the article. Also the article defines their role and significance in global economic processes. It has been established that the reason for the rapid growth in the popularity of cryptocurrencies lies in their advantages over traditional money, in particular, in decentralization, speed and ease of transactions, a high level of security through the use of cryptographic technologies, etc. At the same time, it has been established that the use of cryptocurrencies poses threats associated with the risk

of stability of the global financial and economic system, significant volatility in the value of cryptocurrencies, the uncertainty of their legal status, insufficient controllability of transactions, etc. It is substantiated that the widespread use of cryptocurrencies in business processes and their use as an investment object requires proper legal regulation of operations with digital assets. The current state of the regulatory framework for the circulation of cryptocurrency and approaches to its recognition as an object of accounting in accordance with the Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) and International Accounting Standards (IAS) are analyzed. It has been established that the enterprises, when recognizing cryptocurrency as an object of accounting, assessing its value and subsequently displaying information in the system of accounting accounts and financial statements, are guided by various accounting standards that are currently available, and therefore there are threats of inconsistencies or distortions of information about the financial condition of the enterprise, its liquidity and solvency, net asset value, etc. To solve this problem, the expediency of developing the special accounting standards by the regulatory authorities that define the generally accepted methodological foundations for displaying information about cryptocurrencies in the accounting system of enterprises is substantiated. Taking into account the specific properties and characteristics of cryptocurrencies, it is recommended to introduce a separate category of assets for cryptocurrencies and disclose information about them in the company's balance sheet before the item «Cash and its equivalents» in order to maintain the order of liquidity of asset allocation.

Key words: cryptocurrency, cryptoassets, virtual assets, digital assets, investment, accounting, accounting object, financial reporting.

Fig.: 3. Ref.: 24.

Постановка проблеми. За останні роки криптовалюти кардинально змінили традиційні уявлення про фінанси, підходи до інвестування та умови ведення бізнесу, кинувши виклик глобальній фінансовій стабільності й центральним регуляторним органам. Експонентне зростання вартості криптовалют і капіталізації світового крипторинку привернули увагу індивідуальних й інституційних інвесторів, перетворивши криптовалюти у популярний об'єкт інвестування. Згідно з дослідженням [1], сьогодні у світі налічується понад 320 млн власників криптовалюти, серед яких понад 6,5 млн наших громадян. За підсумками 2022 року Україна посіла третє місце у рейтингу прийняття криптовалюти населенням, а її використання значно зросло після початку повномасштабної війни росії проти України.

З огляду на вищенаведене та з урахуванням зростаючого обсягу криптовалютних транзакцій, з'являються нові виклики для бухгалтерів і фінансистів, зокрема об'єктивно виникають питання щодо порядку їхнього визнання та відображення у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності підприємства. Важливо розуміти, що ефективне вирішення цих питань, остаточне врегулювання правового статусу криптовалют й унормування їхнього обігу є ключовим для забезпечення стабільного функціонування фінансової системи в епоху цифрових інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічної сутності й фінансової ролі криптовалют, практик правового регулювання їхнього обігу й визначення юридичного статусу, порядку відображення інформації про криптовалюти у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності підприємств представлені у працях багатьох закордонних і вітчизняних вчених-економістів, правознавців й обліковців. Сутність і значення технології

блокчейн, а також криптовалют у сучасній економіці й бізнесі досліджено у праці А. Леннарт (A. Lennart) [2]. Природу криптовалют і ризики, пов'язані з їхнім використанням, функції криптовалют як засобу обміну досліджують у своїй праці Р. Хан (R. Khan) і Т. Гаками (T. Nakami) [3]. Переваги й недоліки використання криптовалют, класифікацію криптоактивів і пропозиції щодо відображення інформації про криптовалюту в обліковій системі підприємств висвітлено у працях В. Бондаренка, Т. Ковальової, А. Макуріна й В. Покин'єчереда [4-7]. Порівняльний аналіз електронних грошей як фіатних і віртуальних як нефіатних щодо займання ними домінуючого положення у грошовому обігу України й світу проведено у дослідженні В. Захарченка [8].

Можливість відображення у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності інформації про криптовалюту висвітлено у праці П. Рамасса (P. Ramassa) і Г. Леоні (G. Leoni) [9]. Дж. Г. Чоу (J.H. Chou), П. Агравал (P. Agrawal) і Дж. Бірт (J. Birt) зазначають, що наявних нині облікових стандартів достатньо для класифікації, визнання та розкриття інформації про криптоактиви у фінансовій звітності [10]. Водночас М. Луо (M. Luo) і Ш. Ю (Sh. Yu) обґрунтовують необхідність розроблення окремого облікового стандарту для обліку криптовалют [11]. Аналіз можливості віднесення криптовалют до активів відповідно до міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку проводять Я. Крупа й В. Окренець [12]. Економічну сутність криптовалют і їхню відповідність критеріям визнання активу згідно з Концептуальною основою Міжнародних стандартів фінансової звітності досліджують у своїх працях Н. Гуріна, А. Озеран і Р. Коршикова [13; 14].

Значна увага авторами приділяється визначенню юридичного статусу криптовалют. Зокрема, С. Федоров розглядає криптовалюту як об'єкт правового регулювання та стверджує, що, у разі нормативного закріплення поняття «криптовалюта» у вітчизняному законодавстві, криптовалюти й операції з ними стануть об'єктами податкового контролю та потребуватимуть детального правового регулювання [15, с. 219-220]. І. Спільник і Я. Ярощук зазначають, що реалізація потенціалу криптовалют неможлива без належного законодавчого регулювання їхнього обігу й визначення правового статусу, а також відповідних чітких рекомендацій у сфері обліку й оподаткування [16, с. 88].

Отже, незважаючи на значні напрацювання вчених щодо з'ясування сутності, ролі, правового регулювання та можливості відображення криптовалют у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності підприємства, необхідно відзначити, що високий ступінь новизни досліджуваних питань, підходи до визнання криптовалют у системі об'єктів обліку потребують подальшого вивчення і узагальнення.

Формулювання цілей статті. Мета представленого дослідження полягає в обґрунтуванні економічної сутності криптовалюти й визначенні її місця у системі об'єктів бухгалтерського обліку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна економіка характеризується стрімким зростанням віртуального сегмента й збільшенням впливу цифрових технологій на глобальні бізнес-процеси. Віртуалізація та

цифровізація економіки виходять далеко за межі традиційних рамок і передбачають широке використання криптографічних засобів. Крім важливих переваг, таких як миттєвість транзакцій і зниження витрат, широке застосування криптовалют несе ризики для стабільності фінансової системи, спонукає до переосмислення традиційних моделей бізнесу й економічних відносин. Розробка правового регулювання обігу криптовалют стає ключовим завданням для впровадження їх у глобальну фінансову й економічну системи.

Криптовалюти – це цифрові представлення вартості, які можна передавати, захищені блокчейнами й криптографією. Блокчейн – це технологія розподіленої книги, яка записує транзакції криптовалют у блоки й з'єднує блоки разом за допомогою криптографії. У той час як блокчейн забезпечує цілісність даних транзакцій як незмінна розподілена книга, криптовалюта служить засобом обміну цінностями у межах блокчейну, щоб стимулювати учасників до використання та обслуговування книги [11]. Наразі двома найпоширенішими криптовалютами є Bitcoin і Ethereum. Місце, де кожен може купити або продати криптовалюту, відоме як криптобіржа [3, с. 18].

Ринок криптовалют функціонує, розвивається і демонструє загальний тренд до зростання з 2008 року. За даними CoinMarketCap [17], максимального рівня капіталізації (близько 3 трлн дол. США) світовий крипторинку досяг у листопаді 2021 року, що є співставним із ринковою вартістю таких технологічних гігантів, як Apple й Microsoft (рис. 1).

Рис. 1. Загальна ринкова капіталізація всіх криптовалют за період від 30.04.2013 р. до 31.07.2023 р., трлн дол. США

Джерело: сформовано авторами за даними CoinMarketCap [17]

У період пікових значень капіталізації крипторинку спостерігалися історичні максимуми вартості основних криптовалют (Bitcoin – 68,5 тис. дол. США, Ethereum – 4,8 тис. дол. США). Після цього розпочалася чергова фаза зниження вартості криптовалют, яка триває і зараз.

Популярність криптовалют серед громадян України стрімко зростає. За

даними глобального дослідження криптоіндустрії [1], станом на кінець 2022 року близько 15,7 % українців були власниками криптовалют, що є найвищим показником у Європі й другим у світі (рис. 2). У рейтингу прийняття криптовалют населенням, за даними ресурсу Chainalysis, Україна поступається тільки В'єтнаму й Філіппінам. Обсяг торгівлі криптовалютою суттєво зріс із початком повномасштабної війни росії проти України. Причиною цього називають прагнення громадян захистити свої заощадження від інфляції у період воєнного стану й введення обмежень Національним банком України щодо здійснення валютних операцій. Ще одним важливим чинником підвищення популярності криптовалют стала ініціатива Міністерства цифрової трансформації України, завдяки якій наша країна почала отримувати пожертви у криптовалюті для підтримки армії та біженців, значна частина яких у криптовалюті й витрачалась [18].

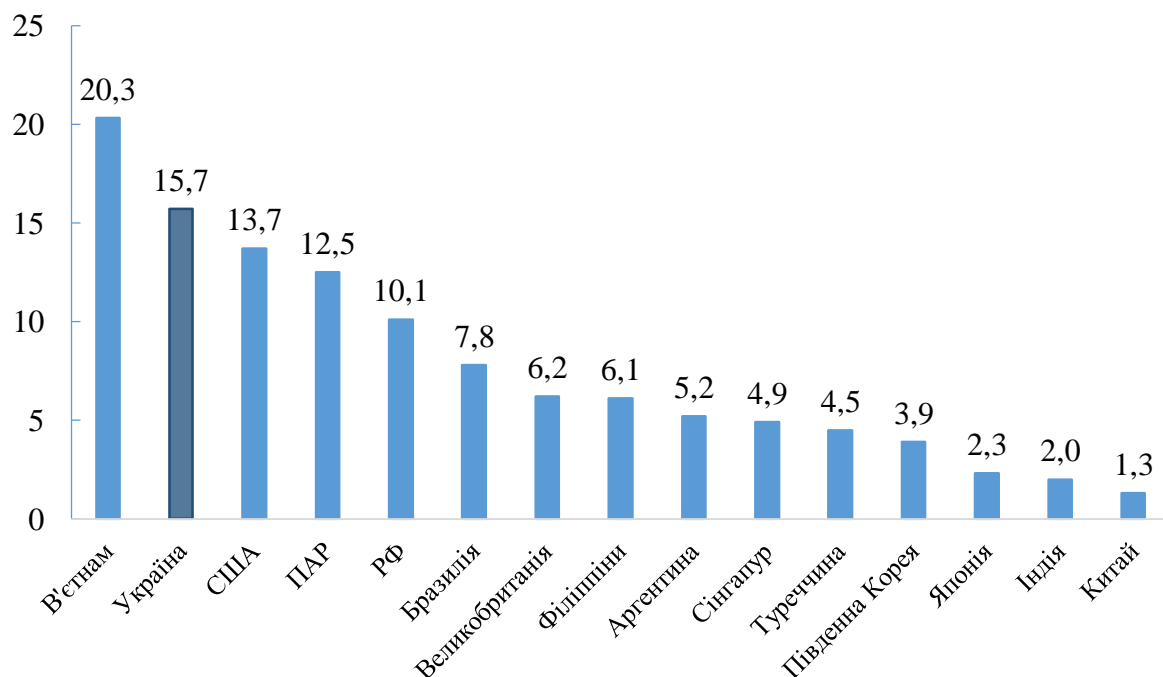

Рис. 2. Кількість власників криптовалют станом на кінець 2022 року, у % до загальної чисельності населення країни

Джерело: складено авторами за даними [1]

Прийняття криптовалют широкими верствами населення криється у їхніх перевагах над традиційними грошима. Одна з головних – це децентралізований характер криптовалют, який дозволяє здійснювати транзакції без посередництва фінансових установ, що забезпечує зменшення витрат і швидші перекази коштів у режимі реального часу. Крім того, криптовалюти пропонують високий рівень безпеки через застосування криптографічних технологій, що знижує ризики фальсифікації і шахрайства. Завдяки глобальному характеру криптовалют можуть сприяти полегшенню міжнародних транзакцій та зниженню валютних ризиків. Проте, справедливо зазначити, що застосування криптовалют несе у собі й низку недоліків і викликів. Один із ключових недоліків – це висока волатильність вартості криптовалют, що може призвести до значних фінансових ризиків і втрат для

інвесторів, а неоднозначність юридичного статусу криптовалют породжує правову невизначеність щодо легальності їхнього обігу. Водночас обмеженість прийняття криптовалют у торгових точках і серед бізнес-структур ставить під сумнів їхнє широке використання як засобу платежу. Додатково існує ризик злочинної діяльності, зокрема використання криптовалют у незаконних операціях, а також відмиванні «брудних» коштів через анонімність і недостатню контрольованість транзакцій.

З огляду на поширеність криптовалют як об'єкта інвестування та засобу платежу, об'єктивно постає питання правового регулювання їхнього обігу, яке стає центральною темою дискусій в економіко-правовому середовищі. Належне правове регулювання може забезпечити баланс між захистом інвесторів і споживачів, забезпеченням фінансової стабільності й зменшенням ризиків для економічних суб'єктів. Крім того, прозорість й адекватність нормативно-правового забезпечення сприятимуть розвитку інноваційних фінансових рішень і спонукатимуть до ширшого використання криптовалют у бізнес-процесах.

Законодавчо-нормативна база в Україні, як і у багатьох інших країнах світу, не завжди встигає оперативно реагувати на виклики віртуалізації валютно-фінансового ринку. Сьогодні необхідно констатувати, що закріплення правового статусу криптовалют не завершено. Хоча у 2022 році прийнято Закон України «Про віртуальні активи» [19], цей нормативний документ і досі не набрав чинності (вступить у силу після внесення змін до Податкового кодексу України в частині оподаткування операцій з віртуальними активами) [6].

Докладний аналіз діючого нормативно-правового забезпечення щодо юридичного статусу й обігу криптовалют в Україні вказує на відсутність у вітчизняному законодавстві базового поняття «криптовалюта». У Законі України «Про віртуальні активи» надається визначення віртуальному активу – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість і виражене сукупністю даних в електронній формі. При цьому зазначається, що віртуальний актив не є засобом платежу на території України й не може бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги) [19].

Можливість віднесення криптовалют до віртуальних активів, визначення яких наведено у вітчизняному законодавстві, вважаємо дискусійною. З одного боку, криптовалюта є нематеріальним благом, об'єктом цивільних прав, має вартість й існує в електронній формі, тобто відповідає критеріям віртуальних активів відповідно до ст. 1 Закону України «Про віртуальні активи», а з іншого – криптовалюта може виконувати й виконує роль засобу платежу, тобто бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги), можливість чого не передбачена п. 7 ст. 4 згаданого Закону. Отже, існує протиріччя щодо виконання криптовалютою критеріїв віртуального активу, передбачених законодавством. Для уникнення таких неузгодженостей та забезпечення чіткого трактування термінологічного апарату, що характеризує віртуальну складову в економічних процесах, у законодавстві доцільно було б дати визначення таким базовим поняттям, як: «цифровий актив», «криптоактив», «криптовалюта» й ін.

З огляду на те, що сьогодні збільшується кількість криптовалютних транзакцій, а підприємства дедалі частіше купують криптовалюти для

інвестування або здійснення платежів, виникає об'єктивна необхідність у вирішенні питання відображення криптовалют у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності. Вирішення цього питання необхідно розпочати з правильної ідентифікації криптовалют відповідно до облікових стандартів і віднесення до відповідної групи або груп об'єктів бухгалтерського обліку.

Необхідність розробки методичних рекомендацій з обліку криптовалют на глобальному рівні була обговорена у 2015 році на засіданні Ради з Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), однак рішення, які б давали відповіді на усі проблемні питання, вироблені на той час не були. У грудні 2016 року Консультативна рада з МСФЗ обговорила проблемні аспекти обліку криптоактивів, однак жодних офіційних рекомендацій щодо їхнього обліку також не було надано. Рішення про розробку рекомендацій з обліку криптовалют було прийнято на засіданні Ради з МСФЗ у липні 2018 року [6]. Після подальших обговорень і дискусій Комітет з тлумачень МСФЗ у червні 2019 року опублікував рекомендації з обліку криптовалют «Зберігання криптовалют» («Holdings of Cryptocurrencies») [20]. Однак, не дивлячись на це, сьогодні не існує жодного спеціального стандарту бухгалтерського обліку, який би безпосередньо регламентував порядок обліку й відображення у звітності інформації про криптовалюту.

Комітет з тлумачень МСФЗ дійшов висновку, що до криптовалют необхідно застосовувати положення МСБО 2 «Запаси» (IAS 2 «Inventories»), якщо вони утримуються для продажу під час звичайної діяльності. Якщо така умова не виконується, то суб'єкт господарювання для обліку криптовалют має застосовувати положення МСБО 38 «Нематеріальні активи» (IAS 38 «Intangible Assets») [21].

Згідно з МСБО 2 «Запаси», запаси – це активи, що:

- а) утримуються для продажу в звичайному процесі бізнесу;
- б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або за надання послуг [22].

МСБО 38 «Нематеріальні активи» визначає нематеріальний актив як «немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований». Відповідно до п. 12 МСБО 38 «Нематеріальні активи» актив є ідентифікованим, якщо він може бути відокремлений, тобто його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально, або разом із пов'язаним із ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір, зробити це [21]. Отже, Комітет з тлумачень МСФЗ зазначив, що криптовалюти відповідають визначенню нематеріального активу відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи» на тій підставі, що:

- а) їх можна відокремити від власника й продати або передати окремо;
- б) вони не дають власнику права на отримання фіксованої або визначеної кількості одиниць валюти [20].

Тепер у експертному й науковому середовищах продовжуються активні

дискусії щодо правового статусу й місця криптовалюти у системі об'єктів бухгалтерського обліку. Деякі вчені вказують на доречність включення криптовалют до складу фінансових активів, оскільки вони існують як програмний код, можуть бути використані як засіб обміну або засіб розрахунку за придбані товари (надані послуги), а також пропонують обліковувати їх відповідно до МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» (IAS 32 «Financial Instruments: Presentation») і МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» (IFRS 9 «Financial Instruments») [13, с. 46]. Крім того, Комісія із цінних паперів і бірж США (SEC) розглядає деякі криптовалюти як незареєстровані цінні папери, а більшість токенів підпадають під дію законів про захист інвесторів і торгові платформи повинні реєструватися у регуляторі. В основі такої позиції – відповідність криптовалют таким критеріям цінних паперів («Howey Test»):

- 1) інвестор вкладає кошти;
- 2) від цих вкладень інвестор очікує отримати прибуток;
- 3) вкладення зроблені інвестором у спільну організацію;
- 4) прибуток генерується третьою стороною і розподіляється між інвесторами.

Комітет з тлумачень МСФЗ розглянув визначення фінансового активу відповідно до МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» і дійшов висновку, що криптовалюта не є фінансовим активом, оскільки вона не є інструментом власного капіталу іншого підприємства. Криптовалюта також не створює договірних прав для власника й не є договором, який буде або може бути врегульований інструментами власного капіталу. Крім того, Комітет із тлумачень МСФЗ зазначив, що криптовалюти не є грошовими коштами, оскільки наразі криптовалюти не мають характеристик грошових коштів [20].

Аналіз Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP) вказує на відсутність конкретних рекомендацій щодо бухгалтерського обліку криптовалют, незважаючи на те, що різні регуляторні органи встановлюють правила обігу й оподаткування операцій з криптовалютами. У 2020 році Американський інститут сертифікованих публічних бухгалтерів (AICPA) опублікував практичний посібник під назвою «Облік і аудит цифрових активів» («Accounting for and auditing of Digital Assets»), що містить неофіційні рекомендації з обліку цифрових активів відповідно до GAAP [11].

У практичному посібнику Американського інституту сертифікованих публічних бухгалтерів зазначається, що криптовалюта, зазвичай, обліковується відповідно до FASB ASC 350 «Нематеріальні активи – гудвіл та інші» («Intangibles – Goodwill and Other») як нематеріальні активи з невизначеним терміном експлуатації [23]. В окремих випадках брокерські й дилерські компанії, що підпадають під дію FASB ASC 940 «Фінансові послуги – брокери та дилери» («Financial Services – Brokers and Dealers»), можуть утримувати цифрові активи для продажу в ході звичайної діяльності (наприклад, для торгівлі) і обліковувати криптовалюти як запаси. Компанія, яка класифікується як інвестиційна, відповідно до FASB ASC 946 «Фінансові послуги – інвестиційні компанії» («Financial Services – Investment Companies») повинна визначити, що представляє криптовалюта, що купується нею, – борговий

цінний папір, цінний папір або інші інвестиції [11; 23; 24].

Практика обліку криптовалют у США показує, що американські компанії, які застосовують Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (GAAP), зазвичай, визнають криптовалюти як нематеріальні активи за первісною вартістю, тоді як більшість фірм, які дотримуються Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), обліковують криптовалюти як нематеріальні активи або запаси за справедливою вартістю [11].

Представимо схематично підходи до визнання криптовалют об'єктами обліку відповідно до Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP) і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IAS) (рис. 3).

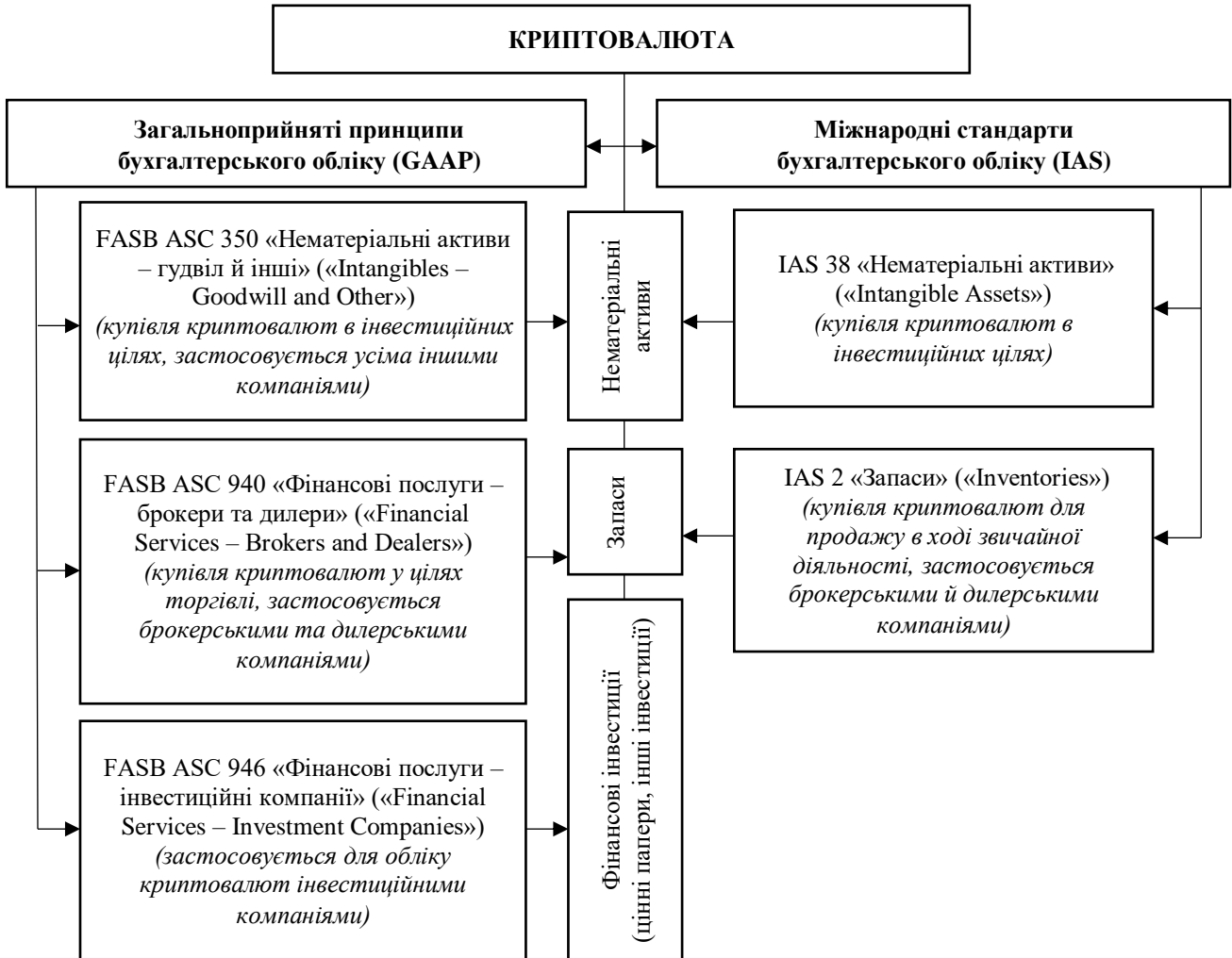

Рис. 3. Підходи до визнання криптовалют об'єктами обліку відповідно до Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP) і Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IAS)
Джерело: узагальнено авторами

Отже, сьогодні не існує окремих стандартів GAAP або IAS (IFRS) для обліку криптовалют, що дає підприємствам гнучкість у виборі й застосуванні діючих стандартів для відображення у бухгалтерському обліку й фінансовій звітності інформації про криптовалюти.

На нашу думку, таке вільне застосування існуючих облікових стандартів створює ризики для невідповідностей або викривлень у фінансовій звітності

підприємств. У зв'язку з цим вважаємо, що доцільною є розробка спеціальних стандартів для обліку криптовалют регуляторними органами з бухгалтерського обліку замість надання можливості суб'єктам господарювання фактично на власний розсуд обирати стандарти для обліку криптовалют.

Необхідно також відзначити, що діючі стандарти GAAP й IAS (IFRS) ідентифікують криптовалюту як активи підприємства, однак є відмінності щодо визначення відповідних груп об'єктів обліку (нематеріальні активи, запаси, фінансові інвестиції, цінні папери й ін.). Враховуючи те, що криптовалюти є специфічним видом активів, яким притаманні унікальні властивості й характеристики, які відрізняють їх від усіх інших активів підприємства, доречним є запровадження для криптовалют окремої категорії активів і визначення підходів до оцінки їхньої вартості. Криптовалюти, для яких існує активний ринок (наприклад, лістинг криптовалют на біржах), доцільно обліковувати за справедливою вартістю, скоригованій відповідно до зміни котирування вартості криптовалюти на ринку. Криптовалюти, для яких не існує активного ринку, доцільно оцінювати за витратами на їхнє придбання без наступного коригування вартості до моменту появи таких ринків (наприклад, до моменту лістингу криптовалют на біржах). Розкривати інформацію про криптовалюту підприємства можуть у балансі перед статтею «Гроші та їхні еквіваленти» для забезпечення збереження порядку ліквідності розміщення активів у звітності.

Отже, реалізація наведених пропозицій дасть змогу визначити вплив вартості криптовалют на фінансові показники підприємства, його ліквідність і платоспроможність, фінансову стійкість і вартість чистих активів, а дотримання єдиних організаційних, а також методичних підходів до бухгалтерського обліку криптовалют, за рахунок розробки й впровадження спеціальних стандартів, забезпечить краще і єдино правильне розуміння фінансової звітності усіма зацікавленими користувачами.

Висновки. Криптовалюти здобули значну популярність і визнання у світі фінансів, однак попри свої ризики дедалі частіше використовуються у сферах електронної торгівлі й міжнародних переказах. Важливість криптовалют полягає не лише у їхніх фінансових можливостях, але й у новаторському характері технології. Блокчейн-технологія, на якій ґрунтуються криптовалюти, може змінити спосіб, за яким функціонують багато індустрій, забезпечуючи безпеку, прозорість й автоматизацію процесів. Із огляду на все, більший вплив криптовалют на бізнес-процеси, важливо звертати увагу на питання визнання криптовалют як об'єктів бухгалтерського обліку з наступним відображенням інформації у системі облікових рахунків та фінансовій звітності підприємства.

Узагальнюючи результати дослідження, відзначимо, що криптовалюти є складним об'єктом для бухгалтерського обліку, породжуючи низку проблем з їхнім визнанням. Проблему ускладнює відсутність загальноприйнятих міжнародних стандартів бухгалтерського обліку й нормативних актів, які чітко визначають правовий статус, регламентують методику обліку криптовалют й оподаткування операцій з ними. Можливість вибору підприємствами стандартів для обліку криптовалют (з-поміж існуючих) створює загрози для необ'єктивної

оцінки його фінансового стану й потенційних непередбачуваних наслідків для користувачів облікової інформації (власників, інвесторів, стейкхолдерів й ін.). Вирішення проблеми визнання криптовалют в обліку можливе через розробку й впровадження у практику спеціалізованих міжнародних стандартів, які визначають єдині методологічні засади бухгалтерського обліку криптовалют і забезпечать достовірність розкриття інформації у фінансовій звітності.

Список використаних джерел

1. Global Crypto Industry Overview and Trends [2022-2023 Annual Report]. URL: <https://medium.com/huobi-research/global-crypto-industry-overview-and-trends-2022-2023-annual-report-first-part-e15372f29c> (дата звернення: 20.07.2023).
2. Lennart A. A place next to Satoshi: foundations of blockchain and cryptocurrency research in business and economics. *Scientometrics*. 2020. Vol. 124. P. 1305-1333. DOI: 10.1007/s11192-020-03492-8.
3. Khan R., Nakami T. Cryptocurrency: usability perspective versus volatility threat. *Journal of Money and Business*. 2022. Vol. 2 № 1. P. 16-28. DOI: 10.1108/JMB-11-2021-0051.
4. Макурін А.А. Відображення криптовалюти в бухгалтерському обліку. *Економічні горизонти*. 2021. № 3 (14). С. 13-22. DOI: 10.31499/2616-5236.3(14).2020.224794.
5. Макурін А.А. Легалізація криптовалюти та відображення в обліку цифрових активів. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. С. 319-323. DOI: 10.32843/infrastruct49-55
6. Покинъчереда В.В., Бондаренко В.М. Криптовалюта: економічна сутність та підходи до облікового відображення. *Ефективна економіка*. 2022. № 9. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/536/543>. DOI: 10.32702/2307-2105.2022.9.11 (дата звернення: 28.07.2023).
7. Ковальова Т.В. Становлення та шляхи удосконалення обліку криптовалют. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 1 (24). С. 90-100. DOI: 10.30977/PPB.2226-8820.2020.24.0.90.
8. Захарченко В.І. Які гроші стануть мейнстримом грошового обігу – електронні чи віртуальні? *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2 (60). С. 22-36. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-2.
9. Ramassa P., Leoni G. Standard setting in times of technological change: accounting for cryptocurrency holdings. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2022. Vol. 35. №. 7. P. 1598-1624. DOI: 10.1108/AAAJ-10-2020-4968
10. Chou J.H., Agrawal P., Birt J. Accounting for crypto-assets: stakeholders' perceptions. *Studies in Economics and Finance*. 2022. Vol. 39. № 3. P. 471-489. DOI: 10.1108/SEF-10-2021-0469.
11. Luo M., Yu Sh. Financial reporting for cryptocurrency. *Review of Accounting Studies*. 2022. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11142-022-09741-w>. DOI: 10.1007/s11142-022-09741-w (дата звернення: 27.07.2023).
12. Крупка Я., Окренець В. Криптовалюта як об'єкт обліку і джерело економічних вигод. *Вісник економіки*. 2020. № 3. С. 238-251.

DOI: 10.35774/visnyk2020.03.238.

13. Гуріна Н.В. Економічна сутність криптовалюти як методологічна передумова відображення її в бухгалтерському обліку. *Український економічний часопис*. 2020. Вип. 5. С. 42-51. DOI: 10.33244/2617-5932.5.2020.42-51.

14. Озеран А.В., Коршикова Р.С. Визнання криптовалюти у фінансовій звітності: актив чи витрати. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33. Ч. 1. С. 130-135. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-33-23.

15. Федоров С. Державний фінансовий контроль і криптовалютні операції: поза межами права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 218-222.

16. Спільник І., Ярощук О. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. № 2. С. 81-92. DOI: 10.35774/ibo2020.02.081.

17. The official website of CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/uk/> (дата звернення: 02.07.2023).

18. Петрівський О. Війна зміцнила позиції криптовалюти та фінтеху в Україні: що далі. URL: <https://minfin.com.ua/ua/crypto/articles/voyna-ukrepila-rozicij-kriptovalyuty-chego-zhdad-dalshe/> (дата звернення: 24.07.2023).

19. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 25.07.2023).

20. Holdings of cryptocurrencies. IFRS Developments. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/meetings/2019/june/ifric/ap12-holdings-of-cryptocurrencies.pdf> (дата звернення: 22.07.2023).

21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text (дата звернення: 25.07.2023).

22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 24.07.2023).

23. The official website of AICPA. Accounting for and Auditing of Digital Assets practice aid. URL: <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/accounting-for-and-auditing-of-digital-assets-practice-aid-pdf> (дата звернення: 31.07.2023).

24. The official website of FASB. URL: <https://asc.fasb.org/> (дата звернення: 29.07.2023).

References

1. Global Crypto Industry Overview and Trends [2022-2023 Annual Report] (2022, December 08). *medium.com*. Retrieved from: <https://medium.com/huobi-research/global-crypto-industry-overview-and-trends-2022-2023-annual-report-first-part-e15372f29c> [in English].

2. Lennart, A. (2020). A place next to Satoshi: foundations of blockchain and

cryptocurrency research in business and economics. *Scientometrics*, 124, 1305-1333. DOI: 10.1007/s11192-020-03492-8 [in English].

3. Khan, R., & Hakami, T. (2022). Cryptocurrency: usability perspective versus volatility threat. *Journal of Money and Business*, 2, 1, 16-28. DOI: 10.1108/JMB-11-2021-0051 [in English].

4. Makurin, A.A. (2021). Vidobrazhennia kryptovaliuty v bukhhalterskomu obliku [Display of cryptocurrency in accounting]. *Ekonomichni horyzonty – Economies' Horizons*, 3(14), 13-22. DOI: 10.31499/2616-5236.3(14).2020.224794 [in Ukrainian].

5. Makurin, A.A. (2020). Lehalizatsiia kryptovaliuty ta vidobrazhennia v obliku tsyfrovyykh aktyviv [Legalization of cryptocurrency and display in accounting of digital assets]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 49, 319-323. DOI: 10.32843/infrastruct49-55 [in Ukrainian].

6. Pokynchereda, V.V., & Bondarenko, V.M. (2022). Kryptovaliuta: ekonomichna sutnist ta pidkhody do oblikovoho vidobrazhennia [Cryptocurrency: Economic Essence and Accounting Approaches]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 9. nayka.com.ua. Retrieved from: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/536/543>. DOI: 10.32702/2307-2105.2022.9.11 [in Ukrainian].

7. Kovalova, T.V. (2020). Stanovlennia ta shliakhy udoskonalennia obliku kryptovaliut [Formation and ways to improve the accounting of crypto currencies]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva – Problems and prospects of entrepreneurship development*, 1 (24), 90-100. DOI: 10.30977/PPB.2226-8820.2020.24.0.90 [in Ukrainian].

8. Zakharchenko, V.I. (2022). Yaki hroshi stanut meinstrydom hroshovoho obihu – elektronni chy virtualni? [What money will become a mainstream cash flow – electronic or virtual?]. *Ekonomika, finansy, menezhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finances, management: topical issues of science and practical activity*, 2 (60), 22-36. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-2 [in Ukrainian].

9. Ramassa, P., & Leoni, G. (2022). Standard setting in times of technological change: accounting for cryptocurrency holdings. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 35, 7. 1598-1624. DOI 10.1108/AAAJ-10-2020-4968 [in English].

10. Chou, J.H., Agrawal, P., & Birt, J. (2022). Accounting for crypto-assets: stakeholders' perceptions. *Studies in Economics and Finance*, 39, 3, 471-489. DOI: 10.1108/SEF-10-2021-0469 [in English].

11. Luo, M. & Yu, Sh. (2022). Financial reporting for cryptocurrency. *Review of Accounting Studies*. DOI: 10.1007/s11142-022-09741-w. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11142-022-09741-w>. DOI: 10.1007/s11142-022-09741-w [in English].

12. Krupka, Ya., & Okrenets, V. (2020). Kryptovaliuta yak ob'ekt obliku i dzherelo ekonomichnykh vyhod [Cryptocurrency as an Object of Accounting and a Source of Economic Benefits]. *Visnyk ekonomiky – Bulletin of the economy*, 3, 238-251. DOI:10.35774/visnyk2020.03.238 [in Ukrainian].

13. Hurina, N.V. (2020). Ekonomichna sutnist kryptovaliuty yak

metodolohichna peredumova vidobrazhennia yii v bukhholderskomu obliku [Economic Essence of Cryptovoluty as a Methodological Prerequisite for Its Reflection in Accounting]. *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys – Ukrainian Economic Journal*, 5, 42-51. DOI 10.33244/2617-5932.5.2020.42-51 [in Ukrainian].

14. Ozeran, A.V., & Korshykova, R.S. (2020). Vyznannia kryptovaliuty u finansovii zvitnosti: aktyv chy vytraty [Recognition of Cryptocurrency in Financial Statements: Assets or Expenses]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, 33 (1), 130-135. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-33-23 [in Ukrainian].

15. Fedorov, S. (2019). Derzhavnyi finansovy kontrol i kryptovaliutni operatsii: poza mezhamy prava [State Financial Control and Cryptocurrency Transactions: Beyond the Law]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 3, 218-222 [in Ukrainian].

16. Spilnyk, I., & Yaroshchuk, O. (2020). Instytualizatsiia kryptovaliuty: rehuliuвання, pravovyi status, oblik i opodatkuvannia [Institutionalization of Cryptocurrency: Regulation, Legal Status, Accounting and Taxation]. *Instytut bukhholderskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii – Institute of Accounting, Control and Analysis in the Conditions of Globalization*, 2, 81-92. DOI: 10.35774/ibo2020.02.081 [in Ukrainian].

17. The official website of CoinMarketCap. *coinmarketcap.com*. Retrieved from: <https://coinmarketcap.com/uk/> [in English].

18. Petrivskiy, O. (2023). Viina zmitsnyla pozytsii kryptovaliuty ta fintekhu v Ukraini: shcho dali [The war strengthened the position of cryptocurrency and fintech in Ukraine: what's next]. *minfin.com.ua*. Retrieved from: <https://minfin.com.ua/ua/crypto/articles/voyna-ukrepila-pozicii-kriptovalyuty-chego-zhdad-dalshe/> [in Ukrainian].

19. Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy № 2074-IX [About virtual assets: Law of Ukraine № 2074-IX]. (2022, February 17). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [in Ukrainian].

20. Holdings of cryptocurrencies. IFRS Developments. (2019, June 19). *ifrs.org*. Retrieved from: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/meetings/2019/june/ifric/ap12-holdings-of-cryptocurrencies.pdf> [in English].

21. Mizhnarodnyi standart bukhholderskoho obliku 2 «Zapasy» [International Accounting Standard 2 «Inventories»]. (2012, January 01). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text [in Ukrainian].

22. Mizhnarodnyi standart bukhholderskoho obliku 38 «Nematerialni aktyvy» [International Accounting Standard 38 «Intangible assets»]. (2012, January 01). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text [in Ukrainian].

23. The official website of AICPA. Accounting for and Auditing of Digital Assets practice aid. *aicpa-cima.com*. Retrieved from: <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/accounting-for-and-auditing-of-digital-assets-practice-aid-pdf> [in English].

24. The official website of FASB. asc.fasb.org. Retrieved from: <https://asc.fasb.org/> [in English].

Відомості про автора

ПРАВДЮК Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри бухгалтерського обліку, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: npravduyk@gmail.com).

ПРАВДЮК Марина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: a.pravd4449@gmail.com).

PRAVDIUK Nataliia – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: npravduyk@gmail.com).

PRAVDIUK Maryna – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation in Economic Sectors, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna Str., e-mail: a.pravd4449@gmail.com).

УДК: 620.91

DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-3

**ОГЛЯД
ПОВОДЖЕННЯ З
ВІДХОДАМИ У
КРАЇНАХ ЄС І
ДОСВІД ЇХ
ЕНЕРГЕТИЧНОГО
ВИКОРИСТАННЯ**

ТОКАРЧУК Д.М.,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних джерел енергії*

ТОМЛЯК Т.С.,
*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри права,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

Стаття присвячена огляду управління та поводження з відходами у країнах ЄС і вивченню практик їх енергетичного використання. Проаналізовано обсяг і джерела утворення відходів у країнах ЄС і сучасні тенденції поводження з ними. Окрема увага приділена аналізу продукування та збору органічних (харчових) відходів населенням; оцінено п'ятірку найкращих європейських моделей їх збору (відкритий контейнер; збирання «від дверей до дверей»; відкритий контейнер на вулиці, доступний тільки власникам; збір побутових відходів розділених на два потоки «мокрый / сухий»; компостування безпосередньо на території їх утворення). Модель «від дверей до дверей» у більшості випадків показала найвищу ефективність під час упровадження домогосподарствами у європейських країнах. Проаналізовано два основних напрями поводження з органічними відходами: компостування та анаеробне зброджування з отриманням біогазу. Ці напрями використання відходів відповідають принципам циркулярної економіки й допомагають використати наявний потенціал відходів. Анаеробному зброджуванню відходів віддається перевага перед компостуванням, оскільки у результаті отримуються як енергетичні